

Doctorul YGREC... pe urmele înțelepților

Nu vom vorbi despre publicistul care semna Dr. Ygrec, pe numele său Glückmann, cunoscut în prima jumătate a veacului XX, ci despre o carte a sa, extrem de originală, *Pe urmele înțelepților*, apărută la București, în interbelic, la Ed. „I. Brănișteanu”. Cartea se constituie într-un act de cultură și educație, nu numai pentru tineri, prin referințele semnificative conținute în text. De pildă, din Spinoza: „Întreaga natură e un Individuum”, adică, solidaritatea tuturor (ființe, neființe) în sânul aceluiași Tot, iar Eminescu: „Ascunsa lumii dezlegare”. Despre înțelepți, dr. Ygrec, contrazicându-l pe Cicero, afirmă: „Înțelept, filosof nu e numai spectatorul minunilor universului, ci, mai cu seamă, acel care știe să suporte cu curaj durerile și nici nu jubilează când a dat peste ceea ce se numește fericire”. În acest sens este citat Maeterlink, care spunea că Oedip ar fi trebuit să aibă spiritul unui Marc Aureliu, adică stoicism. Dr. Ygrec aduce critici justificate spiritualismului lui Bergson, care nu poate oferi nici o soluție pentru suferința oamenilor. Dacă Eminescu scria: „Când sorii se sting și stelele pică / Îmi vine a crede că totu-i nimic”, Ernest Renan crede că, de s-ar prăbuși cerul, Natura tot ar continua să existe. Iar Spinoza consideră că filosofia trebuie să fie o meditare a vieții și nu a morții. Rabindranath Tagore se exprimă astfel: „Dumnezeu are nevoie de om spre a căpăta conștiință de creațiunea sa”. Ilustrativ este simbolul „marea”, care conține apă și sare, iar noi, uitând compoziția ei eternă, privim doar valurile. Și totuși marea există prin valuri. Este o chestiune filosofică spinozistă, cercetată de mulți învățați. Un filosof al timpului a fost Eminescu: „Doar ceasornicul urmează lunga timpului cărare”... „Vreme trece,

vreme vine”... „Și se duc pe rând, pe rând / Și se duc ca clipele / Scuturând aripele”... „Vise deșarte gonind după vise”.

Dr. Ygrec găsește o valență între aporiile lui Zenon și „exercițiile” poetice eminesciene, de pură filosofie.

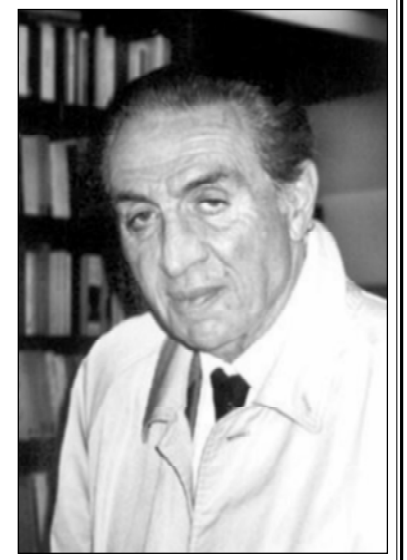
Un alt „lanț de aur” este descoperit în verigile: Spinoza-Leibnitz-Kant-Nietzsche. Kant spunea: „Toate calitățile obiectelor ce ne înconjoară nu se află chiar în obiecte, ci în noi”. Dualismul: suflet și materie a dezbinat lumea filosofilor deși obiectul cercetării era același.

Leibnitz îl contrazicea pe Descartes, Spinoza încearcă să readucă armonia prin noțiunea de Tot, sunt implicați anticii, iar Kant este categoric metafizician. Schopenhauer a continuat ideile lui Leibnitz, introducând noțiunea de „voință”. Până la Nietzsche mai era doar un pas: „Trăiți în război cu voi înșivă și cu semenii voștri”, este cea mai teribilă provocare pentru omenire.

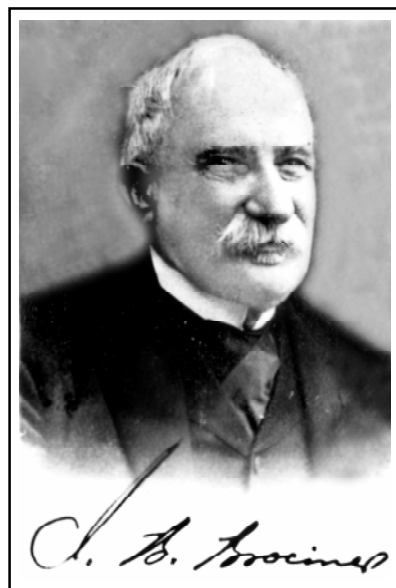
Umanistul Nietzsche i-a înarmat pe fanaticii de mai târziu cu o armă îngrozitoare: sacrificiul eroic. Dar omenirea nu s-a oprit în loc. A venit Albert Einstein cu epocala sa „relativitate”, dovedind imperfecțiunea observației directe, imperfecțiunea intuitivă genială de Eminescu cu două decenii mai devreme (v. poemul „La steaua”).

Dr. Ygrec trece în revistă și mariieretici Giordano Bruno, Michel Servet, Roger Bacon, pe care îi compară cu *Sărmanul Dionis* al lui Eminescu. Ultimii învățați pomeniți în carte sunt Freud, Comte, Mach și, desigur, Marx, Engels, fără a li se face apologia cu care eram cândva obișnuți.

În anul 2004 apărea, în revista „Apostrof”, un interviu pe care Marta Petreu îl obținuse de la Alexandru Vona cu mult timp în urmă (prin 1997), dar pe care scriitorul nu dorea să-l facă public. A murit la 23 octombrie 2004 și, „in memoriam”, a fost publicat acest incitant interviu în care Vona se referea la Cioran, omul plin de contradicții, la Eliade, Eugen Ionescu ș.a.

Al. Vona s-a născut la 3 martie 1922, într-o familie de evrei safarzi, înrudit fiind cu Elias Canetti. A studiat la Politehnica din București. În 1947, a primit Premiul Fundației Regale pentru poezie (deși în liceu un pedagog xenofob îl sfătuia să nu scrie în limba română). În același an scrie romanul *Ferestre zidite*, cunoscut abia în ultimii ani la noi. Anul 1947 i-a fost nefast, căci, ajungând la Paris, i-a murit soția într-un accident și Vona a renunțat la cariera de scriitor. Singurul său roman a devenit cunoscut după 1997, fiind tradus în franceză, italiană, germană. În România au mai apărut povestirea

JOSEPH BROCINER – un strălucit lider al evreilor români

Dintre cei patru frați Brociner - anume: Joseph (1846-1919), jurist; Marco (1852-1942), scriitor austriac; Mauriciu (1855-1946), erou al asaltului de la Grivița; André (1856-1930), lider evreu la Galați -, primul a trăit cel mai puțin, dar viața sa a fost încununată de realizări însemnate.

Joseph Brociner a fost unul dintre fondatorii „Uniunii israelite”, iar la Galați a contribuit la investiții economice importante. În 1866, se află la Paris, la Conferința Alianței Israelite Universale, condusă de Adolphe Crémieux. În august 1879, l-a însoțit pe ministrul de externe Vasile Boerescu la tratative, tot la Paris, unde a mijlocit contactul cu această organizație, cea mai

importantă pentru evreii din Europa, la acea dată. Se cunoaște lupta îndelungată pe care evreii din România și din Europa au dus-o pentru obținerea dreptului de cetățenie în România, drept pe care însuși Regele Carol I era dispus să-l acorde, dar politicienii de atunci nu îl considerau oportun. Devenit sionist, participant la mișcarea „Chowew Zion”, J. Brociner întocmește un proiect de statut pentru coloniile agricole din Palestina, gândite ca societăți pe acțiuni. Proiectul, cu totul modern, nu a fost, din păcate, aplicat. Pentru comunitățile evreiești din țară, el a conceput, de asemenea, un proiect de organizare, pe baze juridice, susținut de primul ministru Lascăr Catargiu. În 1893, a

avut loc un Congres la Galați, primul de acest fel, salutat de ministrul de interne Vasile Lascăr. În 1901, la Iași, inițiativa a fost reluată, înființându-se Uniunea Comunităților Israelite din România, sub președinția lui Joseph Brociner. Inițiativele sale au dat naștere la polemici, la care el a răspuns cu interesante intervenții în „Cronica israelită”, referitoare la trecutul evreilor din cele două principate, până la Unirea din 1859.

În 1908, a fondat „Societatea Israelitilor Români” pentru popularizarea istoriei și cunoștințelor despre evrei, prin broșuri, articole etc. A fost susținut, în aceste acțiuni, de Adolphe Stern, Steuermann-Rodion ș.a. În 1909, este membru în Comitetul Executiv al „Reprezentanței Evreilor Pământeni”. În „Chestiunea israelitilor români”, publicată în 1910, J. Brociner vine cu argumente, dovedind că evreii nu pot fi considerați „străini” pe teritoriul unei țări ce se dorește a fi europeană, civilizată. Cu o vechime de câteva secole, populația evreiască din România - inclusiv cei veniți din Galiția (Ucraina) în secolul al XIX-lea - s-a integrat în viața socială, a contribuit la modernizarea țării. Războiul de Independență din 1877, ca și cel de Întregire (1916-1919) au fost susținute direct și de evreii români, deși nu li s-a recunoscut cetățenia decât după încheierea primului război mondial.

Joseph Brociner nu a apucat să fie prezent la promulgarea Constituției din 1923. A murit în 1918, spre regretul multor colaboratori și prieteni evrei și români. Enciclopedia Judaică îl menționează pe o coloană, fiindu-i acordat un spațiu echivalent „vecinului” său de pagină, cunoscutul scriitor austriac Hermann Broch.

ALEXANDRU VONA o celebritate mai mult postumă

Misterioasa dispariție a orașului în câmpie și antologia *Esmeralda* (cu ilustrații de Gabriela Melinescu, notă bibliografică de Florin Manolescu), ambele volume sub îngrijirea Martei Petreu.

La Paris, Vona s-a bucurat de prețuirea unor specialiști în domeniul literar care l-au considerat precursor al Noului roman (Roger Caillois, Jérôme Lindon, Brice Parrain, Alain Robbe-Grillet), chiar la un nivel ce îl apropie de alți doi mari precursori: Joyce și Musil. Alain Paruit (Herșcovici), originar din România, „părintele” multor traduceri din română în franceză, îl face cunoscut publicului francofon. Au fost critici care l-au comparat pe Vona (o anagramă din Navon, numele de familie al mamei) cu Kafka și Proust.

Personaj el însuși enigmatic, cu un nume sonor: Alberto Enrique Samuel Bejar y Mayor, scriitorul stăpâna un stil pe cât de limpede în aparență, pe atât de înșelător pentru cititorul neavizat. Fără să observi, intri, ca prin oglinda din „Alice în țara minunilor”, într-o atmosferă de altă compoziție, cu alte reguli, ciudată și aproape ininteligibilă. Ca și la Eugen Ionescu, dominantă este efemeritatea, fascinația acestei efemerități absurde. Viața, privită astfel, este o halucinație. Atunci, ce nu este halucinant, ce este real? Poate arta? O întrebare la care nici Vona nu răspunde. A fost discret? Nu a vrut să fie crud cu noi? Edgar Reichmann, prietenul său, nu a găsit nici el răspunsul.

Rubrică realizată
de BORIS MARIAN

Zeci de mii de vizitatori

Urmare din pag. 8-9

Ghidate atent după sondajele de opinie ale cititorilor, editurile continuă să afișeze în vitrina noutăților cărți de amintiri, jurnale, reconstituiri ale trecutului de familie, mai mult sau mai puțin ilustre, din care au răsărit, însă, urmași destoinici, devotați sentimentului de continuitate. „Humanitas” iese în față cu titluri semnate de Neagu Djuvara și Mircea Berindei, la „Paideia” ține afișul un volum de Ion Filitti cu titlul lămuritor, *Emigrație și călătorie - un român în Germania* (din itinerariile căruia nu lipsește Ierusalimul), „Kriterion”-ul își îmbogățește catalogul în zona mărturiilor emoționale, cu *Kadiș pentru mama mea* încredințat tiparului de Iulia Deleanu, în fine „Albatros” oferă de mult promisiunea *Memorii* lăsată posterității de Lucia Demetrius. Cititorul va fi satisfăcut să obțină lămuriri, o dată pentru totdeauna, din cea mai autorizată sursă, asupra ascendenței scriitoarei. Se consideră, în spirit, debitoare tatălui, condeier dintr-o pleiadă cu Arghezi și Gala Galaction, fără să atingă reputația lor. Din spre partea mamei, tabloul genealogic cunoaște ramificații, apte să asigure

Un capitol
mereu actual
în topul
preferințelor:
memorialistica

substanța unei fascinante saga. Nucleul ei, deși schițat în fugă, deșteaptă rezonanțe ce se multiplică unele dintr-altele: „Mama era fiica unui medic, Benedict Rabinovici. Acest medic, pe care nu l-am apucat, era originar din Iași, fiul unui anticar, și fusese trimis pentru studii superioare la Viena de către Gheorghe Asachi, datorită meritelor lui excepționale. Studiase acolo medicina și poate și alte facultăți, pe apucate. Cunoștea perfect latina, greaca veche, ebraica și mai multe limbi moderne. Era un cititor pasionat al textelor vechi, al literaturii

moderne, cunoștea filosofia și științele naturale. Întors în țară, s-a căsătorit cu bunica mea, Maria, născută, cred, Wexler, o fată de familie bogată, care învățase la pensionul Humpel din Iași”. E lesne de dedus ce însemna pentru modelarea mentalității la sfârșit de secol XIX, implicarea unor asemenea elemente din comunitatea iudaică, școlite în spirit occidental, dezbrăcate de prejudecăți izolaționiste, convinse că pot ajuta emanciparea colectivă, în rând cu elitele autohtone. Caleidoscopic, pe sărite, memorialista țese istoria intersectării

diverselor fire din familie, mătuși fragile, destine oropsite, cu tandrețe și discreție. Cu precădere, în raza ei de interes intră personalități pe care soarta proprie i le scoate în cale și, uneori, ajung a-înrăuri orientarea, percepția valorilor, alegerea relațiilor. Galeria de portrete e amplă, de la Alice Voinescu la Camil Petrescu, Emil Botta, Maria Banuș, Leny Caler, G.M. Zamfirescu, Eugen Ionescu. În unele cazuri, precum al Mărgăritei Miller-Verghi (surprinsă în mijlocul unei constelații de selecte doamne ale vechii societăți), mărturiile devotatei prietene vin să înlăture cețuri cumulate în absența altor izvoare de informare. Tot atât de adevărat e că, alteori, comite excese de generozitate, pradă sentimentalismelor scăpate de sub tutela discernământului critic. Sunt de-a dreptul jenante aprecierile ultraelogioase la adresa „îndrumătorului” N. Moraru, celebru pentru simplismul metodei sale de a emite judecăți apodictice în domenii artistice pentru care n-avea elementare antene. Memoriile Luciei Demetrius fixează în beneficiul celor de mâine verigile unei cariere, în teatru și literatură, elocvente pentru o epocă teribil amalgamată, căreia scriitoarea s-a străduit să-i facă față, cu rezultate poate nu atât de strălucite pe cât

își închipuie, dar suficient de oneste în intenții pentru a merita un examen atent, răbdător, pe toată întinderea.

*

Oricât de conștiincios s-ar vrea, cel ce întreprinde radiografia Târgului, constată pe parcurs că nici nu e cercetătorul habotnic, abonat din principiu la imparțialitate, nici nu poate evita scăpări din vedere. Zadarnic tinde a fi prezent pretutindeni, întârzie, inevitabil, mai mult la un stand decât la altul, stabilește, între autori și titluri, priorități subiective, bagă de seamă prea târziu că travaliul său e vrednic de imputări. Îi rămâne o singură soluție ca să mai tempereze din scrupule, să revină la tolba plină cu care s-a ales din raitale efectuate în lungul și latul animatului Gaudamus. Și cum în tot răul e un bine, se bucură anticipat de favorul unui popas mai calm reclamat cu prisosință de o culegere de studii ca *Simțul realității* de Isaiah Berlin.

Înainte de a cădea cortina la Târg, s-a petrecut un eveniment în afară, dar care se cere consemnat în relație nemijlocită. La Institutul Goethe a rulat în premieră un film documentar realizat de doamna Lucia Hossu-Longin, pornind de la *Jurnalul* lui Mihail Sebastian. Va fi timp să-l comentăm pe îndelete când canalul principal al postului național de televiziune îi va găsi loc în programele sale.

Motive
de a reveni